

Sygn. akt I CSKP 159/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 października 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa Funduszu G. w W.
przeciwko J.Z. i B.Z.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 15 października 2021 r.,
skargi kasacyjnej pozwanych od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 6 lutego 2019 r., sygn. akt VII AGa (...),

1) oddala skargę kasacyjną,

**2) zasądza solidarnie od pozwanych J.Z. i B.Z. na rzecz
powoda Funduszu G. w W. kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta)
złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód - Fundusz G. w W. wniósł w dniu 13 kwietnia 2016 r. przeciwko J.Z. oraz B.Z. pozew o zapłatę solidarnie kwoty 890 764 złotych. Pozwani byli ujawnieni w rejestrze KRS jako członkowie zarządu P. spółki z ograniczoną

odpowiedzialnością w W. w okresie, za który powód dokonał wypłaty świadczeń pracowniczych oraz pozwani nie wystąpili o ogłoszenie upadłości spółki, pomimo istnienia przesłanek do zgłoszenia takiego wniosku. Egzekucja komornicza z majątku spółki okazała się bezskuteczna, a pozwani odpowiadają za zobowiązania spółki na podstawie art. 299 k.s.h.

W dniu 16 września 2016 r. nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym Sąd Okręgowy w W. uwzględnił powództwo. W sprzeciwie od nakazu pozwani wnieśli o oddalenie powództwa w całości.

Wyrokiem z dnia 20 marca 2017 r. Sąd Okręgowy w W. zasądził solidarnie od pozwanych na rzecz powoda kwotę 890 764 złotych.

Sąd Okręgowy ustalił, że pozwani są członkami zarządu P. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.: J.Z. od dnia 4 grudnia 2001 r., a B.Z. od dnia 6 grudnia 2004 r.

Problemy z płynnością finansową spółki pojawiły się w 2011 r., następnie wobec Urzędu Skarbowego w marcu 2012 r. Należności spółki były w pełni regulowane. Wobec narastających problemów finansowych, w tym również wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a także pracowników oraz dostawców, w dniu 9 lipca 2012 r. zostało przez komornika zablokowane konto bankowe spółki, co pozbawiło spółkę możliwości dysponowania środkami finansowymi pozostającymi na tym rachunku. Na dzień 15 listopada 2012 r. z tytułu podatku od towarów i usług spółka miała zaległości podatkowe na łączną kwotę 579 799 złotych.

Sporządzony na dzień 31 grudnia 2012 r. bilans spółki P. wskazywał, że zobowiązania spółki wynoszą 7 584 869,65 złotych, natomiast aktywa obrotowe i stałe 4 854 242,52 złotych, w tym środki pieniężne w kasie i na rachunkach wynosiły 817 1693,33 złotych. Pomimo pogarszającej się sytuacji spółki, pozwani jako członkowie zarządu podjęli decyzję o dalszych, kosztownych inwestycjach, w tym przystąpieniu do projektów unijnych, z których nie otrzymywali regularnych płatności.

Dnia 5 listopada 2012 r. wierzyciele spółki P. wnieśli o ogłoszenie upadłości obejmującej likwidację majątku spółki. Natomiast pozwani, jako członkowie zarządu, wnieśli o ogłoszenie upadłości z możliwością zawarcia układu.

Postanowieniem z dnia 12 lutego 2013 r. Sąd Rejonowy w W. oddalił powyższy wniosek o ogłoszenie upadłości obejmującej likwidację majątku spółki z uwagi na brak środków wystarczających na zaspokojenie kosztów postępowania.

Powód dokonał wypłat świadczeń pracowniczych w okresie od czerwca 2012 r. do lutego 2013 r. Uzyskał na tej podstawie kilkanaście tytułów wykonawczych, jednakże prowadzone na ich podstawie postępowanie egzekucyjne wobec P. spółki z o.o. zostało postanowieniem z dnia 30 czerwca 2014 r. umorzone z uwagi na bezskuteczność egzekucji.

W piśmie z dnia 21 marca 2016 r. powód bezskutecznie wezwał pozwanych do zapłaty m.in. kwoty 660 076,54 złotych z odsetkami wynoszącymi 181.635 złotych.

Według Sądu Okręgowego roszczenie powoda jest uzasadnione. Jego podstawą prawną jest art. 299 § 1 k.s.h. Wniosek o ogłoszenie upadłości został złożony w listopadzie 2012 r., a więc - w ocenie Sądu Okręgowego - nie można uznać, iż był to czas właściwy, mający na celu ochronę wierzycieli spółki. Sami pozwani wskazali, że zdawali sobie sprawę z problemów z płynnością finansową spółki. Pierwsze sygnały o narastającej spirali długu, problemach w płatnościach zarówno na rzecz pracowników, jak i dostawców oraz Urzędu Skarbowego i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych powstały już zatem znacznie wcześniej - co najmniej rok przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości. A co najmniej od lipca 2012 r., kiedy nastąpiło komornicze zajęcie rachunku bankowego, spółka nie była w stanie regulować swoich zobowiązań. Tym samym Sąd Okręgowy uznał, że pozwani nie dochowali przewidzianego w art. 21 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 stycznia 2016 r. jedn. tekst Dz.U.2017.2344 dalej jako p.u.n.), dwutygodniowego terminu do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości.

Od wyroku Sądu pierwszej instancji pozwani wnieśli apelację, w której zarzucili naruszenie prawa materialnego, art. 299 § 1 i 2 k.s.h. w zw. z art. 342 ust.1 pkt 2 Prawa upadłościowego (w brzmieniu sprzed 1 stycznia 2016 r.) poprzez błędne przyjęcie, iż brak jest podstaw do przyjęcia, że przyczyną niezaspokojenia poprzedników prawnych powódki była przewłoka sądu

upadłościowego w rozpoznaniu wniosku poprzedników prawnych powódki o ogłoszenie upadłości, zarzucili także błąd w ustaleniach faktycznych poprzez brak poczynienia przez Sąd pierwszej instancji jakichkolwiek ustaleń faktycznych w przedmiocie stanu majątku spółki na moment upływu przewidzianego prawem terminu rozpoznania wniosku poprzedników prawnych powoda o ogłoszenie upadłości.

Wyrokiem z dnia 6 lutego 2019 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację. Sąd drugiej instancji wskazał, że przesłanka bezskuteczności egzekucji została spełniona. Pozwani mogli uwolnić się od odpowiedzialności jedynie przez wykazanie okoliczności wskazanych w art. 299 § 2 k.s.h. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, powoływanie się przez pozwanych na przewlekłe rozpoznawanie przez Sąd Upadłościowy wniosku o ogłoszenie upadłości złożonego przez poprzedników prawnych powoda do okoliczności tych z pewnością nie należy, tym bardziej, że pozwani, wobec sytuacji w jakiej znalazła się spółka, powinni byli sami i to znacznie wcześniej wnioskować o ogłoszenie upadłości. Ponadto za bezzasadny uznał zarzut, że po stronie Sądu leżał obowiązek poczynienia ustaleń faktycznych w przedmiocie stanu majątku spółki na moment upływu przewidzianego prawem terminu instrukcyjnego na rozpoznanie wniosku poprzedników prawnych powoda o ogłoszenie upadłości. Sąd drugiej instancji zanegował możliwość zastosowania nieznanej w przepisie art. 299 § 2 k.s.h. przesłanki uwalniającej pozwanych od odpowiedzialności za zobowiązania spółki, polegającą na zaspokojeniu wierzycieli w postępowaniu upadłościowym zainicjowanym spóźnionym wnioskiem w przypadku terminowego rozpoznania przez Sąd Upadłościowy wniosku wierzycieli o wszczęcie wobec spółki postępowania upadłościowego. Zwłaszcza że wniosek o ogłoszenie upadłości, pochodzący nie od pozwanych, ale od wierzycieli spółki, co do którego pozwani zarzucają, że został rozpoznany zbyt późno, złożony został dopiero w dniu 5 listopada 2012 r. i był w istotny sposób spóźniony. Komornik zaś podejmował wobec spółki czynności egzekucyjne wcześniej nawet niż w lutym 2013 r., bo już w połowie 2012 r.

Pozwani wnieśli skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji zarzucając naruszenie prawa materialnego, art. 299 § 1 i 2 k.s.h. w zw. z art. 342

ust. 1 pkt 2 i ust. 3 Prawa upadłościowego (w brzmieniu sprzed 1 stycznia 2016 r.) w zw. z art. 146 ust. 1 zdanie pierwsze i ust. 2 Prawa upadłościowego (w brzmieniu sprzed 1 stycznia 2016 r.) w zw. z art. 2 k.s.h. w zw. z art. 415 k.c. w zw. z art. 361 § 1 i 2 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegającą na przyjęciu, że dla uznania, iż wniosek o ogłoszenie upadłości został złożony „w czasie właściwym” w rozumieniu art. 299 § 2 k.s.h. bez znaczenia jest ewentualna skuteczność postępowania upadłościowego w stosunku do wierzycieli spółki, oraz że do przesłanek uwalniających członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością od odpowiedzialności przewidzianej w art. 299 § 1 i 2 k.s.h. nie należy brak adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy niezłożeniem w czasie właściwym wniosku o ogłoszenie upadłości a szkodą wierzyciela, a także poprzez przedwczesne przypisanie pozwanym odpowiedzialności z art. 299 § 1 i 2 k.s.h. wobec powoda. Skarżący zarzucili także naruszenie prawa procesowego, art. 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. poprzez bezzasadne pominięcie zgłoszonych już w postępowaniu w pierwszej instancji dowodów z dokumentów w postaci wyciągów bankowych P. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. i informacji od komornika prowadzącego przeciwko tej spółce postępowanie egzekucyjne oraz z dokumentów z akt postępowania o ogłoszenie upadłości spółki Sądu Rejonowego w W. (sygn. akt X GU (...)).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Do przyjęcia odpowiedzialności na podstawie art. 299 k.s.h. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 stycznia 2016 r. (art. 421 i 456 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne Dz.U. 2015.978) wystarczy spełnienie przesłanek określonych w § 1 tego artykułu, tj. istnienie zobowiązania spółki oraz bezskuteczność egzekucji wobec spółki, które powinien wykazać wierzyciel dochodzący roszczenia. Zastosowanie innych przesłanek wymienionych w art. 299 § 2 następuje dopiero przez podjęcie obrony i dotyczy tylko tych podmiotów, które odpowiadają za zobowiązania spółki, których egzekucja okazała się bezskuteczna.

Z dotychczasowych ustaleń wynika, że zostały spełnione przewidziane w art. 299 § 1 k.s.h. przesłanki odpowiedzialności pozwanych. Zobowiązania spółki

powstałe w czasie, kiedy pozwani jako członkowie zarządu zarządzali i reprezentowali spółkę, potwierdzały sądowe tytuły egzekucyjne, a bezskuteczność egzekucji została wykazana postanowieniem komornika o bezskuteczności egzekucji skierowanej do majątku spółki.

Zgodnie z art. 299 § 2 k.s.h. członek zarządu może się uwolnić od odpowiedzialności, o której mowa w § 1, jeżeli wykaze, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub wszczęto postępowanie układowe, albo że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości oraz niewszczęcie postępowania układowego nastąpiło nie z jego winy, albo że pomimo niezgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości oraz niewszczęcia postępowania układowego wierzyciel nie poniósł szkody.

Stosownie do treści art. 20 ust. 1 p.u.n. wniosek o ogłoszenie upadłości może zgłosić dłużnik lub każdy z jego wierzycieli osobistych.

W przeciwieństwie do wierzycieli osobistych dłużnika, którzy mogą skorzystać z tego uprawnienia w dowolnym czasie, ustawa w art. 21 ust. 1 nakładała na dłużnika obowiązek zgłoszenia w sądzie wniosku o ogłoszenie upadłości, nie później niż w terminie dwóch tygodni od dnia, w którym wystąpiła podstawa do ogłoszenia upadłości. Obowiązek ten zgodnie z art. 21 ust. 2 p.u.n. wobec dłużnika będącego osobą prawną spoczywa na każdym, kto ma prawo go reprezentować sam lub łącznie z innymi osobami, a zatem na każdym z osobna członku zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

Artykuł 299 k.s.h. podobnie jak art. 21 ust. 3 p.u.n. określa sankcję za niedopełnienie obowiązku zgłoszenia we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości. Obowiązek ten powstaje wraz ze stanem niewypłacalności dłużnika, tj. kiedy dłużnik nie wykonuje swoich wymagalnych zobowiązań (11 ust. 1 p.u.n.). Według art. 11 ust. 2 p.u.n. dłużnika będącego osobą prawną albo jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, uważa się za niewypłacalnego także wtedy, gdy jego zobowiązania przekroczą wartość jego majątku, nawet wówczas, gdy na bieżąco te zobowiązania wykonuje. Przewidziany w art. 21 ust. 1 p.u.n. termin dwóch tygodni na złożenie przez zarządców spółki wniosku o ogłoszenie upadłości ma na

celu ograniczenie do niezbędnego minimum okresu, w którym dłużnik może rozporządzać swoim majątkiem.

Nie zawsze jednak, dla spełnienia przewidzianej w art. 299 § 2 k.s.h. przesłanki zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości "we właściwym czasie", wystarczy dochowanie dwutygodniowego terminu przewidzianego w art. 21 ust. 1 p.u.n. na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego na tle wykładni art. 299 § 2 k.s.h. (poprzednio art. 298 k.h.) ugruntował się pogląd, zgodnie z którym użyte w tym przepisie określenie "właściwy czas" do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości winno być odczytywane z uwzględnieniem z jednej strony określonego w art. 21 ust. 2 p.u.n. obowiązku członka zarządu spółki dopełnienia tej czynności w terminie dwóch tygodni (od dnia 1 stycznia 2016 r. w terminie 30 dni) od dnia, w którym wystąpiła podstawa do ogłoszenia upadłości, z drugiej zaś strony - funkcji art. 299 k.s.h. oraz celu postępowania upadłościowego, jakim jest ochrona wierzycieli spółki przed konsekwencjami pozbawienia ich możliwości zaspokojenia swoich roszczeń. Właściwym czasem na zgłoszenie wniosku jest moment, w którym wprowadzie wszystkich wierzycieli nie da się już zaspokoić, ale istnieje jeszcze majątek spółki pozwalający na przynajmniej częściowe zaspokojenie wierzycieli w postępowaniu upadłościowym (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 7 maja 1997 r., II CKN 117/97 nie publ.; 6 czerwca 1997 r., III CKN 65/97, OSNC 1997/11/181; 8 kwietnia 1999 r., II CKN 261/98, nie publ.; 5 listopada 1999 r., III CKN 425/98, nie publ.; 11 marca 2008 r., II CSK 545/07, nie publ., z dnia 15 marca 2019 r., III CSK 398/16, nie publ.). Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 września 2008 r. (sygn. akt II CSK 142/08, nie publ.) stwierdził, że właściwy czas do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości jest przesłanką obiektywną, ustalaną w oparciu o okoliczności faktyczne każdej sprawy. Dla jego określenia nie ma znaczenia subiektywne przekonanie członków zarządu.

Z tych względów nie można zgodzić się z prezentowaną w skardze kasacyjnej interpretacją wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 1997 r., II CKN 117/97, która sprowadza się do twierdzenia, iż niezależnie od wystąpienia stanu niewypłacalności spółki, czasem właściwym do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie

jego upadłości będzie czas, w którym jeszcze istnieje majątek tej spółki pozwalający na przynajmniej częściowe zaspokojenie wierzycieli.

Wynikający z art. 299 k.s.h. obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej wierzycielom spółki P. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przez członków jej zarządu wiąże się z ich zachowaniem, a konkretnie z zawinionym zaniechaniem zgłoszenia w czasie właściwym wniosku.

W tym zakresie z wiążących Sąd Najwyższy ustaleń wynika, że spółka P. nie regulowała swoich zobowiązań już w 2011 r., a co najmniej od lipca 2012 r., kiedy doszło do komorniczego zajęcia jej rachunku bankowego, spółka nie była w stanie regulować swoich zobowiązań. Już wtedy spółka C. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. stała się niewypłacalna, a najpóźniej w terminie dwóch tygodni od zajęcia rachunku bankowego pozwani jako członkowie zarządu powinni zgłosić wniosek o ogłoszenie upadłości spółki. Obowiązek ten powstał zatem kilka miesięcy wcześniej zanim wierzyciele złożyli dnia 5 listopada 2012 r. wniosek o ogłoszenie upadłości spółki obejmującej likwidację jej majątku.

Z tej przyczyny nie mają znaczenia zarzuty podnoszone przez pozwanych członków zarządu spółki, że ich zachowanie nie pozostaje w związku z przyczynowym ze szkodą powoda, albowiem wniosek wierzycieli o ogłoszenie upadłości spółki C. z dnia 2 listopada 2012 r. został zgłoszony w terminie, a w razie jego rozpoznania w ustawowym terminie wierzytelności powoda związane z wypłatami należności pracowników spółki zostałyby zaspokojone w pierwszej kolejności z kwoty 1 429 792,09 złotych zgromadzonej na rachunku bankowym spółki, zadysponowanej przez komornika w dniu 8 lutego 2012 r. na rzecz innych wierzycieli prowadzących egzekucję.

Wobec ciężącej dużo wcześniej na pozwanych powinności zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki nieistotny z punktu widzenia ich odpowiedzialności na podstawie art. 299 k.s.h. był stan majątku spółki na chwilę zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki przez wierzycieli spółki, tj. na dzień 5 listopada 2012 r. a także przekroczenie instrukcyjnego terminu do wydania postanowienia w sprawie ogłoszenia upadłości wskazanego w art. 27 ust. 3 p.u.n.

Z tych wszystkich względów, ponieważ nie doszło do naruszenia wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów postępowania, przepisów Kodeksu spółek handlowych oraz przepisów Prawa upadłościowego, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98, 99 w zw. z art. 391 § 1, 398²¹ k.p.c.

jw